

تغییرات فاکتورهای رشد در لارو فیل ماهی (*Huso huso*) مورد تغذیه با آرتمیای غنی شده با پروبیوتیک پروتکسین

سمیرا جعفریان*^۱، مینا رنگرز^۲، حجت‌الله جعفریان^۱، نورمحمد مختومی^۳، عبدالرحمان داودی پور^۳

۱- گروه شیلات، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه گنبد کاووس، گنبد کاووس، گلستان

۲- گروه زیست‌شناسی، دانشکده علوم، دانشگاه گنبد کاووس، گنبد کاووس، گلستان

۳- کارگاه تکثیر و پرورش ماهیان خاویاری شهید مرجانی آق‌قلا، گنبد کاووس، گلستان

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۱/۱۴

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۲/۱۰

چکیده

ناپلیوس‌های آرتمیا ارومیانا (*Artemia urmiana*) به عنوان حامل در فرآیند غنی‌سازی برای انتقال مخلوط پنج گونه از باسیلوس‌های پروبیوتیکی با عنوان محصول تجاری پروتکسین آکواتک، شامل *B. subtilis*، *Bacillus circulans*، *B. licheniformis*، *B. laterosporus* و *B. Polymyxa* به دستگاه گوارش لاروهای فیل ماهی به کار رفتند. ناپلیوس‌ها به مدت ۱۰ ساعت با سه غلظت 1×10^5 ، 2×10^5 و 3×10^5 باکتری به ازای هر میلی‌لیتر در سوسپانسیون باکتریایی غنی شده و در تیمارهای آزمایشی به لاروهای فیل ماهی خورانده شدند. لاروها به میزان ۵۰٪ وزن بدن و روزانه در ۶ نوبت در قالب طرح کاملاً تصادفی تغذیه، و نتایج در پایان چهاردهمین روز آزمایش با گروه شاهد (ناپلیوس‌های آرتمیای بدون غنی‌سازی) مقایسه شدند. نتایج حاکی از تأثیر مثبت پروبیوتیک باسیلی نسبت به تیمار شاهد بر روند رشد در لارو فیل ماهی بود. بالاترین وزن در تیمار آزمایشی تغذیه شده از ناپلیوس‌های غنی شده با غلظت 1×10^5 باکتری به ازای هر میلی‌لیتر در سوسپانسیون باکتریایی به دست آمد. ضریب تبدیل غذایی در تیمارهای آزمایشی در حد معنی‌دار کاهش یافت. باسیلوس‌های پروبیوتیکی بر نرخ رشد ویژه، نرخ وزن نسبی به دست آمده، درصد بقا، میانگین رشد روزانه و ضریب رشد حرارتی در مقایسه با شاهد، تأثیرات مثبت و معنی‌داری داشتند ($P < 0/05$). همچنین غذای نسبی خورده شده نیز در حد معنی‌دار کاهش یافت ($P < 0/05$)، درحالی‌که فاکتور وضعیت اختلاف معنی‌داری را نشان نداد ($P > 0/05$). نتایج مطالعه نشان داد باسیلوس‌های پروبیوتیکی از قابلیت بالایی در افزایش رشد لارو فیل ماهی برخوردارند و تیمار فیل ماهی تغذیه شده از ناپلیوس‌های غنی شده با غلظت 1×10^5 باکتری نتایج بهتری داشت.

کلمات کلیدی: پروبیوتیک پروتکسین، فیل ماهی، غنی‌سازی، ناپلیوس آرتمیا، نرخ رشد ویژه، ضریب رشد حرارتی

مقدمه

بهبودسازی فاکتورهای تغذیه‌ای و میکروبی می‌تواند باعث رشد بهتر لاروهای ماهیان دریایی شده و تلفات سنگینی را که اغلب برای آنها اتفاق می‌افتد، کاهش دهد (Olsen, 1997)، به طوری که بکارگیری باکتری‌های پروبیوتیکی به عنوان یک راهبرد مهم برای تولید بهتر محصولات زنده قابل تجدید، از طریق کنترل بیولوژیک در کارگاه‌های پرورشی برای لارو ماهیان دریایی و سخت‌پوستان پیشنهاد می‌شود (Nogami and Maeda, 1992). جمعیت میکروبی دستگاه گوارش لاروهای آبزیان از باکتری‌هایی سرچشمه می‌گیرند که از طریق جمعیت میکروبی موجود در سطح پوششی تخم و همچنین، بخشی از این باکتری‌ها از طریق آب حوضچه و یا کارگاه‌های پرورشی به دستگاه گوارش لاروهای آبزیان وارد می‌شوند و یا به همراه غذاهای زنده مورد مصرف لاروهای این آبزیان، در دستگاه گوارش آنها استقرار می‌یابند (Skjermo and Vadstein, 1999).

ناپلیوس آرتمیا قادر به تغذیه از باکتری‌ها بوده و تعداد باکتری‌های تجمع پیدا کرده در خلال فرآیند غنی‌سازی، بستگی به غلظت سوسپانسیون باکتری و گونه‌های باکتری به کار گرفته شده دارد (Gomez-Gil et al. 1998). ناپلیوس غنی شده به عنوان غذای زنده در تغذیه لاروهای آبزیان دریایی به صورت یک حامل عمل می‌کند و باعث انتقال پروبیوتیک‌ها به دستگاه گوارش آبزی مورد پرورش می‌شود و سپس جمعیت باکتری آنها را تغییر می‌دهد (Makridis et al. 2001).

اولین آزمایش در خصوص پروبیوتیک‌ها عبارت بود از محصولات تجاری طراحی شده برای حیوانات خشکی که برای افزایش رشد آنها به کار گرفته شد. بعدها این محصولات تجاری پروبیوتیکی در تغذیه آبزیان پرورشی برای ارتقای عملکرد پرورشی آنها استفاده شد (Gatesoupe, 1999). نتایج آزمایش‌های صورت گرفته با پروبیوتیک‌های تجاری بر روی حیوانات خشکی موجب شد که پرورش‌دهندگان آبزیان در به‌کارگیری از افزودنی‌های باکتریایی به غذاهای آبزیان برای افزایش تولید آنها تمایل بیشتری پیدا کنند. در این آزمایش‌ها

میزان بقا و ماندگاری باکتری‌های تجاری اضافه شده به غذای آبزیان پرورشی در لوله گوارشی این جانوران نامعلوم بود. بنابراین، بیشترین کوشش‌ها برای دستیابی به سوبه‌های بومی ریزموجودات دارای خاصیت پروبیوتیکی معطوف شد که قادر به کلونی‌سازی در سطح اپی‌یای معده، روده کوچک و یا روده بزرگ حیوان میزبان باشند (Savage, 1989) و بتوانند مدت زمان زیادی را در دستگاه گوارش آبزیان زندگی کرده و اثرگذاری بیشتری داشته باشند. تأثیرات سودمند ریزموجودات پروبیوتیکی در دامپزشکی و گونه‌هایی مانند حیوانات اهلی مختلف به خوبی شناخته شده است (Fuller, 1989).

ناپلیوس آرتمیا در مدیریت غذایی آبزیان، عموماً به عنوان یک حامل زنده برای انتقال ترکیبات مختلف شیمیایی مورد آزمایش برای لارو ماهیان (Chair et al. 1991) مطرح است و غنی‌سازی آرتمیا با باکتری‌ها در واقع، فرآیندی است که در طی آن شرایطی مهیا می‌شود تا این این موجود نه تنها به عنوان یک غذای زنده بلکه به عنوان یک حامل برای تلقیح واکسن‌های خوراکی و باکتری‌ها به دستگاه گوارش ماهیان در مراحل لاروی آنها استفاده شود (Makridis et al. 2001). کاربرد مناسب پروبیوتیک‌ها نشان داد که باعث بهبود در تعادل جمعیت میکروبی، و و به تبع آن، هضم و جذب بهتر غذا در دستگاه گوارش آبزی هدف می‌شود (Fuller, 1989).

تحقیقات انجام شده نشان داده است که این ریزموجودات باعث افزایش عملکرد هضمی آنزیم‌ها (Tovar-Ramirez et al. 2004)، کاهش مشکلات ناشی از بیماری‌زایی باکتری‌های آسیب‌رسان در لوله گوارشی (Lloyd et al. 1997)، افزایش معیارهای رشد و تغذیه در لاروهای ماهیان (Ghosh et al. 2003)، ارتقای درصد بقای لاروهای ماهی (Bairagi et al. 2004) و افزایش رشد و بقای لاروهای میگو (Rengpipat et al. 1998) می‌شود. به هر حال، تأثیرگذاری پروبیوتیک‌ها در لاروهای آبزیان به اثبات رسیده است. در همین راستا، با توجه به اهمیت ماهیان خاویاری و از جمله فیل ماهی (*Huso huso*)، این تحقیق با هدف مطالعه توان بالقوه پروبیوتیکی باسیلوس‌های ذکر شده بر شاخص‌های رشد و

سوسپانسیون مخلوط اسپوره‌های باسیلوس تهیه شده مطابق با جدول ۱ تعداد 1×10^{12} اسپور در هر میلی‌لیتر قرار داشت، با جداسازی حجم‌های ۱۰، ۲۰ و ۳۰ میکرولیتر از سوسپانسیون اولیه توسط نمونه بردار در شرایط استریل، به ترتیب مقادیر 1×10^{10} ، 2×10^{10} و 3×10^{10} اسپور جداسازی و به‌طور جداگانه به مقادیر ۲۰، ۴۰ و ۶۰ میلی‌لیتر، آب مقطر استریل اضافه شد. پس از آن، از محیط کشت اختصاصی این باکتری‌ها نیز به مقدار ۲۶، ۵۲ و ۷۸ میلی‌گرم توزین و به‌طور جداگانه به ترتیب به آن‌ها اضافه شد، مخلوط به‌دست آمده، پس از به‌هم زدن در دمای 37°C انکوباسیون شد. در پایان مدت انکوباسیون، اسپورها در معرض محیط کشت خویش به باکتری‌های رویشی تبدیل شدند و سوسپانسیون‌های باکتریایی تهیه شده به‌طور جداگانه هر کدام به یک لیتر آب شور استریل (۳۰ ppt) اضافه شدند. سرانجام سوسپانسیون‌های باکتریایی به ترتیب با غلظت‌های 1×10^{10} ، 2×10^{10} و 3×10^{10} باکتری در هر لیتر تهیه شد. به منظور کنترل غلظت باکتری‌ها در سوسپانسیون‌های تهیه شده، از هر یک از آنها، رقت‌های سریالی در دامنه 10^{-1} تا 10^{-10} تهیه شد (Rengpipat et al. 1998). سپس توسط نمونه‌بردار تحت شرایط استریل مقدار ۱۰۰ میکرولیتر به پلت های حاوی محیط‌های کشت تریپتیک سوی آگار^۱ (TSA) منتقل، و پس از کشت باکتریایی در دمای 37°C انکوباسیون شدند. سپس پرگنه‌های تشکیل شده شمارش و تعداد باکتری‌ها در هر یک از سوسپانسیون‌های باکتریایی بر حسب CFU/mL تعیین شد (Makridis et al. 2001).

آماده‌سازی سوسپانسیون غنی‌سازی

سوسپانسیون باکتریایی مورد استفاده برای غنی‌سازی ناپلیوس آرمیا، حاوی ۵ گونه از باسیلوس‌های پروبیوتیکی بوده که از مخلوط اسپور ۴ فرآورده تجاری میکروبی عرضه شده توسط شرکت نیکوتک (پروتکسین)^۲ با به‌کارگیری محیط کشت اختصاصی آنها (پپتون، پلی ساکاریدها و مواد معدنی) به شرح جدول ۱ تهیه و استفاده شد.

بقای فیل ماهی در دوره پرورش لارو از طریق غنی‌سازی ناپلیوس‌های آرمیا اورمیا (*Artemia urmiana*) با غلظت‌های مختلف از سوسپانسیون مخلوط باسیلوس‌های پروبیوتیکی طراحی و اجرا شد.

مواد و روش‌ها

سیست‌های آرمیای مورد نظر در این بررسی از مرکز تحقیقات آرمیا و جانوران آبی ارومیه تهیه شد. لایه کوریون سیست‌ها مطابق با روش Sorgeolos و همکاران (۱۹۷۷) و به طریقه شیمیایی طی فرآیند کپسول‌زدایی، جدا شد. سیست‌های کپسول‌زدایی شده آرمیا که جمعیت باکتریایی لایه پوششی آنها به همراه زدایش لایه کوریون آنها حذف شده بودند، در داخل توری با اندازه چشمه ۷۰ میکرون، توسط آب مقطر استریل شستشو داده شدند. به منظور تخم‌گشایی سیست‌ها و تولید ناپلیوس‌های زنده، مطابق با روش Gomez-Gil و همکاران (۱۹۹۸)، ابتدا سیست‌های کپسول‌زدایی شده با تراکم ۵ گرم در لیتر در دمای 30°C ، شرایط نوری (۲۰۰۰ لوکس) و هوادهی شدید، در ظروف شیشه‌ای قیفی شکل استریل، با حجم ۱۰ لیتر و با استفاده از آب دریای حاوی شوری ۳۰ گرم در لیتر (۳۰ ppt) که قبلاً در اتوکلاو استریل شده بود، انکوباسیون شدند. بعد از ۲۴ ساعت، ناپلیوس‌های تازه تخم‌گشایی شده، با استفاده از رفتار نورگرایی مثبت، از سیست‌های تخم‌گشایی نشده، جدا، و با به‌کارگیری صافی با چشمه ۱۲۰ میکرون، سیفون شدند.

از چهار محصول تجاری پروبیوتیکی شرکت پروتکسین آکواتک که به‌طور جداگانه مخلوط‌هایی از سوسپانسیون‌های اسپوره‌های باسیلوس در آنها قرار داشت، مطابق با دستورالعمل موجود و با توجه به جدول ۱، این مخلوط‌سازی انجام و مطابق به این جدول سوسپانسیونی با غلظت 1×10^{12} اسپور در هر میلی‌لیتر و با ترکیب گونه‌های اسپور باسیلوس‌های ذکر شده در آن تهیه شد. این سوسپانسیون غنی‌سازی مطابق با دستورالعمل شرکت پروتکسین آکواتک با استفاده از سوسپانسیون اسپور مخلوط‌های باکتریایی تهیه شد. ابتدا مقادیر ۱۰، ۲۰ و ۳۰ میکرولیتر از سوسپانسیون اسپور را برداشته و به ۳ ظرف شیشه‌ای کاملاً استریل منتقل شدند. از آنجا که در

^۱ Teyptic soy agar

^۲ Protexin

اورمیانای بدون غنی‌سازی با پروبیوتیک‌ها انجام شد. در تیمار ۱ از ناپلیوس‌های غنی شده با باسیلوس‌های پروبیوتیکی با غلظت سوسپانسیون باکتریایی CFU/mL $10^5 \times 1$ ، در تیمار ۲ از CFU/mL $10^5 \times 2$ و در تیمار ۳ از CFU/mL $10^5 \times 3$ انجام شد. پرورش لاروهای ماهی در ۱۲ حوضچه پلاستیکی مدور به حجم ۵۰ لیتر (حجم آبگیری ۴۵ لیتر) انجام و در هر حوضچه تعداد ۲۰۰ قطعه لارو معرفی شدند. هوادهی این حوضچه‌ها توسط پمپ هوادهی الکتریکی انجام شد و میزان جریان آب در آنها یک لیتر در دقیقه بود که از آب ورودی به سالن ونیرو در مرکز تکثیر و بازسازی ذخایر شهید مرجانی گرگان تأمین می‌شد.

ناپلیوس‌های غنی شده با سطوح مختلف مخلوط‌های پروبیوتیکی مذکور، به وسیله صافی با اندازه چشمه ۱۲۰ میکرون، فیلتر شده و پس از شستشو با آب مقطر استریل، به ترتیب برای تغذیه لاروهای فیل ماهی در تیمارهای ۱، ۲ و ۳ استفاده شدند. تغذیه لاروهای فیل ماهی در تیمارهای شاهد و آزمایشی بر اساس ۵۰٪ وزن توده زنده آنها محاسبه و روزانه در ۶ نوبت و با فاصله زمانی ۴ ساعت انجام شد. هر روزه در ساعت ۷ صبح ناپلیوس‌های خورده نشده و جمع شده در تورهایی با اندازه چشمه ۷۰ میکرون که در زیر خروجی هر حوضچه قرار داشت و آب خروجی را فیلتر می‌کرد و همچنین از طریق سیفون کردن کف حوضچه‌ها، ناپلیوس‌های مرده و خورده نشده، جمع‌آوری و به طریقه شمارش در واحد حجم، بیوماس آنها محاسبه و از مقدار بیوماس غذای زنده عرضه شده کسر می‌شد.

اندازه‌گیری پارامترهای کیفی آب

اکسیژن محلول، قابلیت هدایت الکتریکی، شوری و اسیدیته آب با استفاده از دستگاه واتر چکر مدل هانا، روزانه اندازه‌گیری شد. همچنین تعیین دمای آب نیز در هر روز در سه نوبت انجام شد.

معیارهای رشد

در طول دوره آزمایش با توجه به رشد سریع لاروهای فیل ماهی و به منظور تعیین مقدار جیره روزانه بر اساس بیوماس آنها، هر روز تعداد ۱۰ قطعه لارو ماهی از هر

جدول ۱- باسیلوس‌های پروبیوتیکی (محصول شرکت پروتکسین) به کار رفته برای تهیه سوسپانسیون غنی‌سازی ناپلیوس آرتمیا اورمیانا.

تعداد اسپور پروبیوتیکی	باسیلوس‌های پروبیوتیکی
$10^{12} \times 1/075$	<i>Bacillus subtilis</i>
$2/5$	<i>Bacillus circulans</i>
$0/825$	<i>Bacillus Polymyxa</i>
$1/75$	<i>Bacillus laterosporus</i>
$3/825$	<i>Bacillus licheniformis</i>

غنی‌سازی ناپلیوس‌های آرتمیا و تغذیه لاروهای فیل ماهی

غلظت باکتری در سوسپانسیون باکتریایی غنی‌سازی برای مخلوط‌های باکتریایی به ترتیب در ۳ سطح $10^5 \times 1$ ، $10^5 \times 2$ ، $10^5 \times 3$ ایجاد شد. ناپلیوس‌های آرتمیا اورمیانا بلافاصله پس از تخم‌گشایی در مرحله اینستار ۱ و با غلظت میلی‌لیتر/ناپلیوس ۲۰۰ (۲ گرم به ازای هر لیتر) به ظروف شیشه‌ای قیفی شکل منتقل شدند. فرآیند غنی‌سازی^۳ در دمای $30 \pm 1^\circ C$ و در شرایط هوادهی شدید، نور مناسب (۲۰۰۰ لوکس) و pH آب مصرفی $0/5 \pm 8$ انجام شد (Gomez-Gil et al. 1998). طول مدت غنی‌سازی ۱۰ ساعت بود. میزان غنی‌سازی ناپلیوس آرتمیا بر مبنای ۵۰٪ وزن بدن لاروها در هر روز انجام می‌شد.

لارو سه روزه فیل ماهی با وزن متوسط حدود ۴۳/۲ میلی‌گرم از مرکز تکثیر و بازسازی ذخایر شهید مرجانی گرگان تهیه شد. طول دوره جذب کیسه زرده لارو فیل ماهی در حوضچه‌های ونیرو ۶ روز به طول انجامید. همزمان با شروع تغذیه فعال، وزن متوسط لاروها به $4/25 \pm 55/30$ میلی‌گرم رسید. در این مطالعه یک گروه شاهد و سه تیمار آزمایشی تحت تأثیر مخلوط پروبیوتیک‌های باسیلی با غلظت‌های مختلف غنی‌سازی ناپلیوس آرتمیا به ترتیب با عنوان تیمار ۱، تیمار ۲ و تیمار ۳ و برای هر تیمار ۳ تکرار در نظر گرفته شد. تغذیه لاروهای فیل ماهی در گروه شاهد از ناپلیوس‌های آرتمیا

^۳ Bioencapsulation

($1/44 \pm 1/48$ °C)، شوری ($0/48 \pm 0/63$ ppt)، اسیدیته ($7/82 \pm 0/38$) و قابلیت هدایت الکتریکی ($1636/75 \pm 380/51 \times 10^{-6}$ mhos/cm) و در شرایط پایدار و قابل قبول قرار داشتند.

نرخ بقای لاروهای فیل ماهی در تیمارهای آزمایشی نسبت به تیمار شاهد اختلاف معنی داری را نشان داد ($P < 0/05$). بالاترین میزان بقا در تیمار آزمایشی ۲ و معادل $4/31 \pm 84/50\%$ به دست آمد و افزایشی معادل $14/8\%$ را نشان داد. تأثیر باسیلوس‌های پروبیوتیکی بر مصرف غذا، کارایی و معیارهای رشد در جدول ۲ ارائه شده است. نتایج این آزمایش بر روی لاروهای فیل ماهی تغذیه کرده از ناپلیوس آرتمیا اورمیانی غنی شده با باسیلوس‌های پروبیوتیکی، نشان داد که پروبیوتیک‌ها توانستند به طور موفقیت‌آمیزی فاکتورهای رشد را در لاروهای فیل ماهی تغییر داده و باعث ارتقای آنها شوند (جدول ۲).

در پایان دوره آزمایش، میانگین وزن نهایی گروه شاهد ($217/71 \pm 32$ میلی‌گرم) در مقایسه با تیمارهای آزمایشی ۱، ۲ و ۳ ($244/28 \pm 33$ ، $244/44 \pm 21$ و $235/44 \pm 30$ میلی‌گرم) پایین‌تر بود و اختلاف معنی‌دار بین آنها مشاهده شد ($P < 0/05$). بیشترین وزن لارو ماهی ($244/28$ میلی‌گرم) در تیمار ۱ که از آرتمیای غنی شده با باکتری‌های پروبیوتیکی (غلظت 1×10^5 CFU/mL) تغذیه کرده بودند، به دست آمد. بین تیمارهای آزمایشی (تیمارهای ۱، ۲ و ۳) اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده نشد ($P > 0/05$).

همچنین، میانگین رشد روزانه در تیمارهای آزمایشی نسبت به گروه شاهد در حد معنی‌داری افزایش یافت ($P < 0/05$). این معیار در تیمار ۱ در بالاترین سطح ($5/73 \pm 38/85\%$) و در تیمار شاهد در پایین‌ترین سطح ($5/42 \pm 33/54\%$) قرار داشت.

نرخ رشد ویژه در تیمارهای آزمایشی نسبت به تیمار شاهد افزایش یافت و اختلاف معنی‌دار نشان داد ($P < 0/05$). بیشترین میزان رشد ویژه در تیمار ۱ ($12/95 \pm 2/29$ درصد/روز) و کمترین در گروه شاهد ($11/76 \pm 2/45$ درصد/روز) به دست آمد، در حالی که این معیار در لاروهای ماهی تیمار ۳ نسبت به تیمارهای ۱ و ۲ کاهش یافت. هیچ اختلاف معنی‌داری بین تیمارهای آزمایشی مشاهده نشد ($P > 0/05$).

حوضچه پرورشی نمونه‌برداری و میانگین طول و وزن آنها با استفاده از کولیس با دقت $0/1$ میلی‌متر و ترازوی دیجیتالی با دقت $0/01$ میلی‌گرم اندازه‌گیری شده و دوباره به حوضچه‌ها بازگردانده می‌شدند. در انتهای دوره پرورش که روز چهاردهم آزمایش بود، تمامی لاروهای پرورشی در هر حوضچه نمونه‌برداری و طول و وزن آنها اندازه‌گیری شد. همچنین، ضریب تبدیل غذایی (Hevroy et al. 2005) با کسر نمودن بیوماس غذای (ناپلیوس‌های آرتمیا) خورده نشده از کل غذای عرضه شده که در بخش تغذیه لاروهای فیل ماهیان توضیح داده شد، محاسبه شد (Hevroy et al. 2005). معیارهای رشد شامل نرخ رشد ویژه (Hevroy et al. 2005)، فاکتور وضعیت (Austreng, 1978)، میانگین رشد روزانه (De Silva and Anderson, 1995)، نرخ وزن نسبی به‌دست آمده، افزایش وزن (Tacon, 1990)، ضریب رشد حرارتی (Cho, 1992) و غذای نسبی خورده شده (De Silva and Anderson, 1995) تعیین شد. سرعت رشد وزنی، سرعت رشد طولی، ضریب تغییرات وزنی و ضریب تغییرات طولی (De Silva and Anderson, 1995) محاسبه شد. در طول دوره آزمایش درصد بقای لاروهای فیل ماهی نیز تعیین گردید.

تجزیه و تحلیل آماری

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها در تیمارهای ذکر شده بر اساس طرح کاملاً تصادفی پس از بررسی نرمال بودن داده‌ها با آزمون شاپیرو-ویلک و با استفاده از آنالیز واریانس یک طرفه و آزمون دانکن در سطح معنی‌دار $P < 0/05$ انجام شد. همچنین همبستگی بین غلظت‌های مختلف به‌کارگیری مخلوط باسیلوس‌های پروبیوتیکی با برخی از شاخص‌های رشد لاروهای فیل ماهی را با استفاده از آزمون پیرسون تعیین و از بسته نرم‌افزار آماری SPSS (نسخه ۱۹) و Excel در محیط ویندوز استفاده شد.

نتایج

نتایج نشان داد که هیچ تأثیر آشکاری از پروبیوتیک‌ها بر روی کیفیت آب در سه تیمار آزمایشی نسبت به شاهد مشاهده نشد. معیارهای فیزیکی-کوشیمیایی از جمله اکسیژن محلول ($6/72 \pm 0/56$ ppm)، دما

غذای نسبی خورده شده لاروهای فیل ماهی در تیمارهای آزمایشی در مقایسه با تیمار شاهد در حد معنی‌دار کاهش یافت ($P < 0.05$) و کمترین مقدار آن در تیمار ۱ معادل $7/63 \pm 1/42$ به دست آمد. بین تیمارهای آزمایشی اختلاف معنی‌دار مشاهده نشد ($P > 0.05$).

باسیلوس‌های پروبیوتیکی باعث افزایش وزن نسبی به دست آمده در لاروهای فیل ماهی در تیمارهای شاهد پروبیوتیک‌ها شدند، به طوری که این معیار در تیمار شاهد ($54/2 \pm 335/4$) نسبت به تیمارهای آزمایشی در حد معنی‌دار پایین‌تر بود ($P < 0.05$). تیمارهای آزمایشی اختلاف معنی‌داری با یکدیگر نداشت ($P > 0.05$) و بیشترین مقدار در تیمار ۱ ($57/3 \pm 388/55$) مشاهده شد.

فاکتور وضعیت اختلاف معنی‌داری را در تیمارهای آزمایشی ۱ و ۲ نسبت به شاهد نشان نداد ($P > 0.05$). بیشترین مقدار این معیار رشد در تیمار ۲ ($0/13 \pm 0/77$) مشاهده شد، در حالی که در تیمار ۳ این پارامتر به حداقل خود رسید ولی با گروه شاهد اختلاف معنی‌داری را نشان نداد ($P > 0.05$). ضریب رشد حرارتی در لاروهای فیل ماهی تغذیه کرده از ناپلیوس‌های غنی شده با پروبیوتیک‌ها نسبت به گروه شاهد در حد معنی‌دار افزایش یافت ($P < 0.05$). این ضریب از $0/26 \pm 1/23$ در تیمار شاهد به $0/25 \pm 1/36$ در تیمار ۱ ارتقا یافت.

ضریب تبدیل غذایی که یکی از مهم‌ترین شاخص‌های تغذیه‌ای است، با به‌کارگیری باسیلوس‌های پروبیوتیکی مورد استفاده در این آزمایش به طور قابل توجهی کاهش یافت (جدول ۲) و اختلاف معنی‌داری با گروه شاهد داشت ($P < 0.05$). کمترین آن برای تیمار ۱ معادل $2/77$ به دست آمد، در صورتی که در گروه شاهد این معیار $3/45$ تعیین شد.

باسیلوس‌های پروبیوتیکی در تیمارهای آزمایشی باعث افزایش سرعت رشد وزنی و طولی در لاروهای فیل ماهی شدند. سرعت رشد وزنی در تیمارهای آزمایشی به طور معنی‌داری نسبت به گروه شاهد افزایش نشان داد

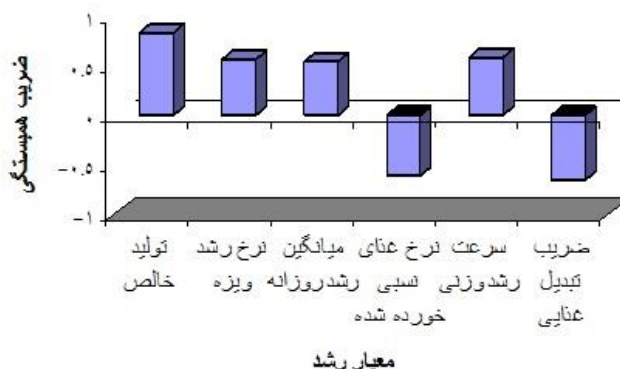
و بیشترین مقدار ($12/96 \pm 1/360$) در تیمار ۱ به دست آمد. همچنین تیمارهای آزمایشی نیز با یکدیگر اختلاف معنی‌دار نشان ندادند ($P > 0.05$). درباره ضریب تغییرات وزنی، کمترین مقدار در تیمار ۲ ($0/2 \pm 0/1765$) و بیشترین آن در تیمار شاهد ($3/3 \pm 21/34$) به دست آمد، اما اختلاف معنی‌داری بین تیمار شاهد و تیمارهای آزمایشی مشاهده نشد ($P > 0.05$).

سرعت رشد طولی لاروهای فیل ماهی در تیمارهای آزمایشی بیش از تیمار شاهد بود، ولی فقط تیمار ۳ نسبت به تیمار شاهد اختلاف معنی‌دار نشان داد ($P < 0.05$). بیشترین سرعت رشد طولی در لاروهای فیل ماهی در تیمار ۳ ($0/74 \pm 4/90$) و کمترین آن در گروه شاهد ($1/00 \pm 4/52$) به دست آمد. باسیلوس‌های پروبیوتیکی باعث شدند که ضریب تغییرات طولی در تیمارهای آزمایشی نسبت به تیمار شاهد کاهش یابد و از $11/08 \pm 1/01$ در تیمار شاهد به $72/01 \pm 6/1$ در تیمار ۲ کاهش یابد.

ضرایب همبستگی مطابق با تست همبستگی پیرسون برای تولید خالص ماهی $0/84$ ، $r=0/01$ ، $P=0/01$ و نرخ رشد ویژه $0/57$ ، $r=0/01$ ، $P=0/01$ میانگین رشد روزانه $0/54$ ، $r=0/01$ ، $P=0/01$ و سرعت رشد وزنی $0/59$ ، $r=0/01$ به دست آمد، در حالی که همبستگی منفی معنی‌داری بین تعداد باسیلوس‌های سوسپانسیون غنی‌سازی با نرخ غذای نسبی خورده شده و همچنین، ضریب تبدیل غذایی وجود داشت. مطابق با تست همبستگی پیرسون، این ضرایب همبستگی برای این دو پارامتر به ترتیب معادل $0/61$ ، $r=0/01$ ، $P=0/01$ و $0/64$ ، $r=0/05$ ، $P=0/05$ به دست آمد (شکل ۱).

ضریب تبدیل غذایی که یکی از مهم‌ترین شاخص‌های تغذیه‌ای است، با به‌کارگیری باسیلوس‌های پروبیوتیکی مورد استفاده در این آزمایش به طور قابل توجهی کاهش یافت (جدول ۲) و اختلاف معنی‌داری با گروه شاهد داشت ($P < 0.05$). کمترین آن برای تیمار ۱ معادل $2/77$ به دست آمد، در صورتی که در گروه شاهد این معیار $3/45$ تعیین شد.

باسیلوس‌های پروبیوتیکی در تیمارهای آزمایشی باعث افزایش سرعت رشد وزنی و طولی در لاروهای فیل ماهی شدند. سرعت رشد وزنی در تیمارهای آزمایشی به طور معنی‌داری نسبت به گروه شاهد افزایش نشان داد

شکل ۱- ضرایب همبستگی بین ضریب تبدیل غذایی، معیارهای رشد و غلظت باسیلوس های سوسپانسیون محیط غنی سازی.

جدول ۲- پارامترهای رشد لارو فیل ماهی تغذیه شده با ناپلیوس های آرتمیا اورمیانای غنی شده با مخلوط های پروبیوتیکی

تیمار				معیار
3×10^5 CFU/mL	2×10^5 CFU/mL	1×10^5 CFU/mL	شاهد	
$55/30 \pm 0/65$	$55/30 \pm 0/65$	$55/30 \pm 0/65$	$55/30 \pm 0/65$	وزن اولیه (mg)
$234/94 \pm 3^a$	$235/44 \pm 21^a$	$244/28 \pm 33^a$	$217/71 \pm 32^b$	وزن نهایی (mg)
$19/50 \pm 0/52$	$19/50 \pm 0/52$	$19/50 \pm 0/52$	$19/50 \pm 0/52$	طول اولیه (mm)
$32/29 \pm 2/59^a$	$31/36 \pm 2/12^b$	$31/75 \pm 2/87^{ab}$	$31/09 \pm 3/19^b$	طول نهایی (mm)
$2/93 \pm 0/52^b$	$2/84 \pm 0/42^b$	$2/77 \pm 0/55^b$	$3/45 \pm 0/57^a$	ضریب تبدیل غذایی
$12/64 \pm 2/12^a$	$12/67 \pm 1/84^a$	$12/95 \pm 2/29^a$	$11/76 \pm 2/45^b$	نرخ رشد ویژه (% در روز) ^۱
$53/08 \pm 6/49^b$	$52/33 \pm 5/15^b$	$51/42 \pm 7/63^b$	$60/83 \pm 12/73^a$	غذای نسبی خورده شده (%) ^۲
$26/78 \pm 4/30^a$	$26/47 \pm 3/19^a$	$28/79 \pm 5/31^a$	$22/91 \pm 4/27^b$	کارایی تبدیل رشد (%) ^۳
$37/18 \pm 5/89^a$	$37/08 \pm 4/25^a$	$38/85 \pm 5/73^a$	$33/54 \pm 5/42^b$	میانگین رشد روزانه (%) ^۴
$37/89 \pm 58/9^a$	$370/88 \pm 42/5^a$	$388/55 \pm 57/3^a$	$33/4 \pm 54/2^b$	نرخ وزن نسبی به دست آمده (%) ^۵
$0/70 \pm 0/11^b$	$0/77 \pm 0/13^a$	$0/76 \pm 0/15^a$	$0/72 \pm 0/12^{ab}$	فاکتور وضعیت ^۶
$78/67 \pm 8/84^{ab}$	$84/50 \pm 4/31^a$	$77/43 \pm 4/25^{ab}$	$69/70 \pm 3/46^b$	بقا (%)
$1/33 \pm 0/23^a$	$1/33 \pm 0/20^a$	$1/36 \pm 0/25^a$	$1/23 \pm 0/26^b$	ضریب رشد حرارتی ^۷
$12/79 \pm 1/26^a$	$12/84 \pm 1/121^a$	$12/96 \pm 1/36^a$	$12/23 \pm 1/55^b$	سرعت رشد وزنی ^۸
$20/37 \pm 1/9^a$	$17/65 \pm 0/02^a$	$21/617 \pm 3/74^a$	$21/34 \pm 3/03^a$	ضریب تغییرات وزنی ^۹
$4/90 \pm 0/74^a$	$4/63 \pm 0/64^b$	$4/73 \pm 0/86^{ab}$	$4/52 \pm 1/0^b$	سرعت رشد طولی ^{۱۰}
$8/05 \pm 1/65^{ab}$	$6/72 \pm 1/01^b$	$8/88 \pm 1/77^{ab}$	$10/11 \pm 1/08^a$	ضریب تغییرات طولی ^{۱۱}

حروف لاتین غیرمشترک نشانه معنی دار بودن است ($P < 0/05$).

- ۱- نرخ رشد ویژه = $100 \times$ [دوره پرورش (روز) / لگاریتم طبیعی وزن اولیه ماهی - لگاریتم طبیعی وزن نهایی ماهی]
- ۲- غذای نسبی خورده شده = $100 \times$ [(زمان روز) $\times$ (گرم وزن اولیه ماهی - گرم وزن نهایی ماهی) / $0/5$ غذای خورده شده]
- ۳- کارایی تبدیل رشد (%) = $100 \times$ [غذای نسبی خورده شده / نرخ رشد ویژه]
- ۴- میانگین رشد روزانه (%) = $100 \times$ [(زمان روز) $\times$ (گرم وزن اولیه / گرم وزن نهایی ماهی - گرم وزن نهایی ماهی)]
- ۵- نرخ وزن نسبی به دست آمده = $100 \times$ [گرم وزن اولیه ماهی / (گرم وزن نهایی ماهی - گرم وزن نهایی ماهی)]

- ۶- فاکتور وضعیت = $100 \times [(\text{طول ماهی (سانتی متر)} / \text{وزن ماهی (گرم)})]$
- ۷- ضریب رشد حرارتی $100 \times$ (مجموع میانگین درجه حرارت‌های روزانه/ گرم وزن توده زنده اولیه ماهی - گرم وزن توده زنده ثانویه ماهی) [
- ۸- سرعت رشد وزنی = $100 \times$ (گرم وزن اولیه ماهی + گرم وزن نهایی ماهی) / (طول دوره (روز) / (گرم وزن اولیه ماهی - گرم وزن نهایی ماهی) $\times 2$) [
- ۹- ضریب تغییرات وزنی = $100 \times$ (گرم میانگین وزن نهایی ماهی / انحراف معیار وزن نهایی ماهی (گرم)) [
- ۱۰- سرعت رشد طولی = $100 \times$ (طول اولیه ماهی (سانتی متر) + طول نهایی ماهی (سانتی متر)) / (طول دوره (روز) / (طول اولیه ماهی (سانتی متر) - طول نهایی ماهی (سانتی متر)) $\times 2$) [
- ۱۱- ضریب تغییرات طولی = $100 \times$ [میانگین طول نهایی ماهی (سانتی متر) / انحراف معیار طول نهایی ماهی (سانتی متر)]

بحث

در مطالعه حاضر، وزن نهایی ماهیان در انتهای دوره آزمایش در تیمارهای آزمایشی نسبت به گروه شاهد افزایش معنی‌داری را نشان داد و بیشترین مقدار آن در تیمار ۱ (لاروهای تغذیه شده از ناپلی غنی شده با سوسپانسیون غنی‌سازی در غلظت 1×10^5 CFU/mL) به دست آمد، در حالی که افزایش پروبیوتیک‌ها در تیمار ۳ (لاروهای تغذیه شده از ناپلی غنی شده با سوسپانسیون غنی‌سازی در غلظت 3×10^5 CFU/mL) موجب افزایش معیارهای رشد نشد. چنین نتایجی را Ghosh و همکاران (۲۰۰۳) درباره ماهیان انگشت قد روهو (*Labeo rohita*) به دست آوردند که از جیره‌های مکمل شده با غلظت‌های متفاوتی از *B. circulans* تغذیه کرده بودند. نتایج مشابهی همسو با یافته‌های این تحقیق توسط Jafaryan و همکاران (۲۰۰۹b) در خصوص غنی‌سازی ناپلیوس‌های آرتمیا اورمیا در پرورش لارو ماهی سازان (*Cyprinus carpio*) به دست آمد.

در بررسی حاضر، میزان بقای لاروهای فیل ماهی در تیمارهای غنی شده با پروبیوتیک‌های باسیلی در مقایسه با گروه شاهد افزایش یافت و بالاترین میزان درصد بقا در تیمار ۲ معادل $84/5\%$ تعیین شد، در حالی که در گروه شاهد $69/7\%$ بود. اصولاً تحقیقات نشان می‌دهد که باسیلوس‌های پروبیوتیکی با ترشح برخی ترکیبات خارج سلولی نظیر باکتری‌کش‌ها و نیز تحریک دستگاه ایمنی میزان موجب افزایش پاسخ‌های ایمنی و مقاومت در آنها می‌شوند. در موافقت با یافته‌های تحقیق حاضر، Touraki و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند که غنی‌سازی ناپلیوس‌های آرتمیا فرانسیسکانا با باسیلوس سابتیلیس و لاکتوباسیلوس پلانتاروم و به‌کارگیری این ناپلیوس‌های غنی‌شده در تغذیه لارو ماهی باس اروپایی (*Dicentrarchus labrax*) باعث افزایش میزان بقا

تمامی تیمارهای مورد تغذیه با ناپلیوس‌های غنی شده با باسیلوس‌های پروبیوتیکی منجر به کارایی رشد و مصرف غذایی بهتری نسبت به گروه شاهد شدند. تحقیقات نشان داده است که پروبیوتیک‌های باسیلی از طریق فعالیت‌های متابولیک خویش در دستگاه گوارش لاروهای آبزیان موجب افزایش فعالیت آنزیم‌های گوارشی شده و در نتیجه، با هضم و جذب بهتر مواد غذایی خورده شده توسط لارو آبری موجب ارتقای فاکتورهای رشد در آنها می‌شوند (Jafaryan et al. 2009a). یافته‌های محققان بیانگر این موضوع است که باسیلوس‌های پروبیوتیکی با ترشح برخی ترکیبات خارج سلولی باعث تحریک دستگاه ایمنی در لاروهای آبزیان شده و مقاومت ماهی را در مقابل عوامل بیماری‌زا و استرس‌های محیطی افزایش می‌دهند و در نتیجه، میزان بقا در آنها افزایش می‌یابد (Gatesoupe, 1991). فرآیند غنی‌سازی روشی بسیار سودمند و با کارایی مناسب در انتقال پروبیوتیک‌های مختلف به دستگاه گوارش آبزیان است که در بسیاری از گونه‌های آبزیان پرورشی برای افزایش وزن و عملکرد تغذیه‌ای و پرورشی آنها و نیز مقابله با عوامل بیماری‌زا برای افزایش بقای آبزیان پرورشی در جهان استفاده شده است (Talpur et al. 2012). در همین راستا، Talpur و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند که غنی‌سازی ناپلیوس‌های *A. franciscana* و روتیفر *Brachionus plicatilis* موجب افزایش رشد و درصد بقای لاروهای خرچنگ شناور آبی (*Portunus pelagicus*) می‌شود. نتایج مشابهی را Sivagnanavelmurugan و همکاران (۲۰۱۵) در غنی‌سازی ناپلیوس‌های آرتمیا فرانسیسکانا با پری‌بیوتیک‌ها در افزایش رشد و بقای میگوی ببری (*Penaeus monodon*) به دست آوردند.

دست آوردند. باسیلوس سیرکولانس ایزوله شده از روده ماهی پس از افزون سازی از طریق کشت باکتریایی، مجدداً طی مکمل سازی با غلظت های مختلف در جیره های غذایی نوزاد این ماهی به کار رفته و باعث افزایش رشد و بقای آنها شد (Ghosh et al. 2004). اسپور *Bacillus toyoi* به کار رفته در غنی سازی با روتیفر نشان داد که این باسیلوس پروبیوتیکی تأثیر بسیار مثبتی بر روی فاکتورهای رشد و بقای لارو ماهیان توربوت (*Scophthalmus maximus*) داشت (Gatesoupe, 1991).

باسیلوس های پروبیوتیکی باعث افزایش فعالیت های متابولیک خارج سلولی مانند فعالیت های آمیلولیتیک، پروتئولیتیک و هضم غذای مصرفی توسط لارو آبی شده و منجر به افزایش عملکرد رشد می شوند. در تحقیق حاضر، عملکرد رشد با حضور باسیلوس های پروبیوتیکی در ناپلیوس های غنی شده مورد تغذیه لاروهای ماهی آشکار شد. در همین راستا Jamali و همکاران (۲۰۱۴) گزارش کردند که غنی سازی ناپلیوس های آرتمیای پارتنوژنز با پروبیوتیک های باسیلی موجب افزایش رشد و بقا در لارو ماهی قزل آلی رنگین کمان (*Oncorhynchus mykiss*) می شود.

از جمله تأثیرات مثبت پروبیوتیک ها، افزایش بازماندگی لاروهای آبزیان بوده و فرضیه هایی وجود دارد که پروبیوتیک های باسیلی در بهبود دستگاه ایمنی میزبان و افزایش بقای لاروهای آبزیان نقش به سزایی دارند (Gatesoupe, 1991). در تحقیق حاضر، درصد بقا در تیمارهای آزمایشی در حد معنی دار افزایش یافت. نتایج مشابهی را Jafaryan و همکاران (۲۰۰۸) در پرورش لارو ماهی شیپ (*Acipenser nudiiventris*) هنگام تغذیه از ناپلیوس های غنی شده با پروبیوتیک های باسیلی به دست آوردند. Gatesoupe (۱۹۹۱) در خصوص تغذیه لارو ماهی توربوت با روتیفر *Branchionus plicatilis* غنی شده با اسپور *Bacillus toyoi* دریافت که این باسیلوس در طی ده روز می تواند درصد بقای ماهی را به طور معنی داری از ۲۹٪ به حدود ۴۰٪ افزایش دهد.

در تحقیق حاضر، پروبیوتیک های به کار رفته باعث شدند که سرعت رشد وزنی و طولی افزایش یافته و همچنین، ضرایب تغییرات وزنی و طولی کاهش یابد. این امر نشان

در آنها شد، به طوری که درصد بقا از ۳۶/۷٪ در گروه شاهد به ۸۶/۷٪ در تیمارهای تغذیه شده با ناپلیوس های غنی شده با پروبیوتیک ها افزایش پیدا کرد. همچنین این محققان دریافتند که این فرآیند غنی سازی بر شاخص های رشد این ماهی از جمله وزن نهایی، نرخ رشد ویژه و غیره تأثیر داشت. جمالی و همکاران (۱۳۹۴) با استفاده از مخلوط باسیلوس های پروبیوتیکی در تغذیه لاروهای ماهی کپور معمولی، ماهی آمور (*Ctenopharyngodon idella*) و ماهی سرگنده (*Hypophthalmichthys nobilis*) از ناپلیوس های آرتمیای فرانسیسکانا، آرتمیای اورمیانا و *A. parthenogenetica* استفاده کردند که با افزایش وزن، نرخ رشد، کاهش ضریب تغذیه غذایی و افزایش کارایی تغذیه همراه بود و با یافته های تحقیق حاضر همسویی داشت.

باسیلوس سابتیلیس، باسیلوس سرئوس و *B. pumilus* ایزوله شده از روده ماهی روهو نشان دادند که این باکتری ها قابلیت بسیار خوبی در هضم ماده غذایی در روده ماهی داشته و میزان بهره برداری از غذا را افزایش می دهند (Bairagi et al. 2004). نتایج مشابهی را Carnevali و همکاران (۲۰۰۴) در به کارگیری باکتری *Lactobacillus fructivorans* و *Lactobacillus plantarum* از طریق غنی سازی با ناپلیوس های *A. franciscana* در رشد و نمو ماهی شانک (*Sparus aurata*) در پرورش لاروی آنها به دست آوردند.

این فاکتورها در تیمارهای آزمایشی نسبت به لاروهای گروه شاهد بهبود یافت، در حالی که در تیمار ۳ نسبت به دو تیمار آزمایشی ۱ و ۲ که از ناپلیوس های غنی شده با غلظت بالاتری از مخلوط پروبیوتیکی غنی سازی شده بودند، شاخص های ذکر شده کاهش یافتند، ولی در هر حال این شاخص ها در تیمار فوق الذکر نسبت به شاهد در وضعیت بهتری قرار داشتند. لذا مشخص شد که افزایش سطوح پروبیوتیک های مورد استفاده در همه حال باعث ارتقای بیشتر شاخص های رشد نمی شود (Faramarzi et al. 2011). چنین نتایجی را Ghosh و همکاران (۲۰۰۳) و Bairagi و همکاران (۲۰۰۴) در به کارگیری جیره های مکمل شده با *Bacillus circulans* و *Bacillus subtilis* در تغذیه لاروهای این ماهی به

جمالی، ه.، جعفریان، ح.، ناظریان، س. آراملی، م. ص. ۱۳۹۴. تأثیر باسیلوس‌های پروبیوتیکی بر کارایی رشد و تغذیه لارو کپور معمولی، کپور علفخوار و کپور سرگنده تغذیه شده از گونه‌های مختلف ناپلی آرتمیا. فصلنامه علمی-پژوهشی علوم و فنون شیلات ۲: ۲۷-۴۳.

دهنده آن است که لاروهای فیل ماهی متأثر از پروبیوتیک‌ها، جمعیت یکسان‌تری از نظر وزن و اندازه طول بدن نسبت به گروه شاهد داشتند. نتایج این مطالعه مشخص کرد که باسیلوس‌های پروبیوتیکی توانایی بسیار خوبی را در افزایش عملکرد شاخص‌های رشد و میزان بقای لاروهای فیل ماهی دارند.

منابع

- Austreng, E. 1978. Digestibility determination in fish using chromic oxide marking and analysis of contents from different segments of the gastrointestinal tract. *Aquaculture* 13: 265-272.
- Bairagi, A., Ghosh, K.S., Sen, S.K., Ray, A.K. 2004. Evaluation of the nutritive value of *Leucaena leucocephala* leaf meal, inoculated with fish intestinal bacteria *Bacillus subtilis* and *Bacillus circulans* in formulated diets for rohu, *Labeo rohita* (Hamilton) fingerlings. *Aquaculture Research* 35: 436-446.
- Carnevali, O., Zamponi, M.C., Sulpizo, P., Rollo, A., Nardi, M., Orpianesi, C., Silvi, S., Caggiano, M., Polzonetti, A.M., Cresci, A. 2004. Administration of probiotic strain to improve sea bream wellness during development. *Aquaculture International* 12: 377-386.
- Chair, M., Romdhane, M., Dehasque, M., Nelis, H., Deleen Heer, A.P., Sorgeloose, P. 1991. Live food mediated drug delivery as a tool for disease treatment in larviculture II. A case study with European sea bass. In Fish and crustacean larviculture symposium. Ghent, Belgium: European Aquaculture Society, Special Publication No. 15.
- Cho, C.Y. 1992. Feeding systems for rainbow trout and other salmonids with reference to current estimates of energy and protein requirements. *Aquaculture* 100: 107-123.
- De Silva, S.S., Anderson, T.A. 1995. Fish Nutrition in Aquaculture. Chapman and Hall, London. 319 p.
- Faramarzi, M., Jafaryan, H., Patimar, R., Iranshahi, F., Lashkar Boloki, M., Farahi, M., Kiaalvandi, S. 2011. The effects of different concentrations of probiotic *Bacillus* spp. and different bioencapsulation times on growth performance and survival rate of Persian sturgeon (*Acipenser persicus*) larvae. *World Journal of Fish and Marine Sciences* 3: 145-150.
- Fuller, R. 1989. Probiotics in man and animals. *Journal of Applied Microbiology* 66: 365-378.
- Gatesoupe, F.J. 1991. *Bacillus* sp. spores: A new tool against early bacterial infection in turbot larvae, *Scophthalmus maximus*. In Fish and crustacean larviculture symposium. Ghent, Belgium: European Aquaculture Society, Ghent, 409-411, Special Publication No. 24.
- Gatesoupe, F.J. 1999. Review: The use of probiotics in aquaculture. *Aquaculture* 180: 147-165.
- Ghosh, K., Sen, S.K., Ray, A.K. 2003. Supplementation of an isolated fish gut bacterium, *Bacillus circulans*, in formulated diets for Rohu, *Labeo rohita* fingerlings. *Aquaculture* 55: 13-21.
- Ghosh, K., Sen, S.K., Ray, A.K. 2004. Growth and survival of rohu, *Labeo rohita* (Hamilton, 1822) spawn feed diets formulated with intestine bacterium, *Bacillus circulans*. *Acta Ichthyologica et Piscatoria* 34: 155-165.
- Gomez-Gil, B., Herrera-Vega, M.A., Aberu-Grobis, F.A., Roque, A. 1998. Bioencapsulation of two different vibrio species in nauplii of the brine shrimp

- (*Artemia franciscana*). Applied Environmental Microbiology 64: 2318-2322.
- Hevroy, E.M., Espe, M., Waagbo, R., Sandness, K., Rund, M., Hemre, G.I. 2005. Nutrition utilization in Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) fed increased level of fish protein hydrolysate during a period of fast growth. Aquaculture Nutrition 11: 301-313.
- Jafaryan, H., Asadi, R., Bagheri, A. 2008. The promotion of growth parameters and feeding efficiency of *Acipenser nudiventris* larvae by using of probiotic bacillus via bioencapsulation of *Artemia urmiana*. Aquaculture Europe 2008, Krakow, Poland, 15-18 September, 7-9.
- Jafaryan, H., Habibi Rezaei, M., Ghamsary, M. 2009a. The role of bioencapsulated *Artemia urmiana* nauplii with probiotic *Bacillus* sp. on the enhancement of digestive-enzymes activity in Persian sturgeon (*Acipenser persicus*) larvae. International Symposium /Workshop on Biology and Distribution of Artemia. December 13-14, Urmia, Iran, 265-269.
- Jafaryan, H., Golpor, A., Adibi, M. 2009b. The promotion of growth parameters in Sazan (*Cyprinus carpio carpio* L.) larvae by bioencapsulation of *Artemia urmiana* with probiotics. 2009. Aquaculture Europe 2009. August 14-17, Trondheim, Norway, 284-285.
- Jamali, H., Tafi, A.A., Jafaryan, H., Patimar, R. 2014. Effect of Enriched *Artemia parthenogenetica* with Probiotic (*Bacillus* spp.) on growth, survival, fecal production and nitrogenous excretion in rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*) larvae. Journal of Fisheries and Livestock Production 2: 2-6.
- Lloyd, A.B., Comming, R.B., Kent, R.D. 1997. Prevention of *Salmonella typhimurium* infection in poultry by pretreatment of chickens and poultry with intestinal extracts. Australian Veterinary Journal 53: 82-87.
- Makridis, P., Bergh, Q., Skjermo, J., Vadstein, O. 2001. Addition of bacteria bioencapsulated in artemia metanauplii to a rearing system for halibut larvae. Aquaculture International 9: 225-235.
- Nogami, K., Maeda, M. 1992. Bacteria as biocontrol agents for rearing larvae of the crab *Protunus tritubercu latus*. Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences. 49: 2373-2376.
- Olsen, Y. 1997. Larval rearing technology of marine species in Norway. Hydrobiologia 358: 27-36.
- Rengpipat, S., Phianphak, W., Piyatiratitvorakul, S., Menasveta, P. 1998. Effects of probiotic bacterium on black tiger shrimp *Penaeus monodon* survival and growth. Aquaculture 167: 301-313.
- Savage, D.C. 1989. The normal human microflora composition. In: Grubb, T., Midtvedt, T., Norin, E. The Regulatory and Protective Role of the Normal Microflora. The Palgrave Macmillan Press Ltd., Houndsmills, 448p.
- Sivagnanavelmurugan, M., Karthik Ramnath, G., Palavesam, A., Mmanuel, G. 2015. Effect of *Sargassum wightii* fucoidan on growth and disease resistance to *Vibrio parahaemolyticus* in *Penaeus monodon* post-larvae. Aquaculture Nutrition 21: 960-969.
- Skjermo, J., Vadstein, O. 1999. Techniques for the microbial control in the intensive rearing of marine larvae. Aquaculture 177: 333-343.
- Sorgeloos, P., Bossuyt, E., Lavina, E., Baeza-Mesa, M., Persoone, G. 1977. Decapsulation of artemia cysts: a simple technique for the improvement of the use of brine shrimp in aquaculture. Aquaculture 12: 311-315.
- Tacon, A.G.J. 1990. Standard methods for the nutrition and feeding of farmed fish and shrimp. Argent Laboratories Press, 424p.
- Talpur, A.D., Memon, A.J., Khan, M.I., Ikhwanuddin, M. 2012. Effects of *Lactobacillus* probiotics on the

- enhancement of larval survival of *Portunus pelagicus* (Linnaeus, 1758) fed via bioencapsulated in live feed. *World Journal of Fish and Marine Sciences* 4: 42-49.
- Touraki, M., Karamanlidou, G., Karavida, P., Chrysi, K. 2012. Evaluation of the probiotics *Bacillus subtilis* and *Lactobacillus plantarum* bioencapsulated in *Artemia nauplii* against vibriosis in European sea bass larvae (*Dicentrarchus labrax*, L.). *World Journal of Microbiology and Biotechnology* 28: 2425-2433.
- Tovar-Ramirez, D., Zombonino-Infante, J.L., Cahu, C., Gatesoupe, F.J., Vazquez, R. 2004. Influence of dietary live yeast on European sea bass (*Dicentrarchus labrax*) larval development. *Aquaculture* 234: 415-427.

Changes in growth factors of Beluga, *Huso huso* larvae fed with bioencapsulated *Artemia* enriched by a probiotic, protexin

Samira Jafaryan¹, Mina Rangraz², Hojatollah Jafaryan¹, Noormohammad Makhtomi³, Abdorahman Davoodipour³

1- Department of Fisheries, Faculty of Agriculture and Natural Resources, University of Gonbad Kavoods, Gonbad Kavoods, Golestan, Iran

2- Department of Biology, Faculty of Science, University of Gonbad Kavoods, Gonbad Kavoods, Golestan, Iran

3- Agh Ghala Sturgeon Center, Gonbad Kavoods, Golestan, Iran

Received 30 April 2017; accepted 3 February 2018

Abstract

Artemia urmiana nauplii were used as a vector in bioencapsulation processing to carry blends of five probiotic bacilli called aquatic Protexin, including *Bacillus circulans*, *B. subtilis*, *B. licheniformis*, *B. laterosporus* and *B. Polymyxa* to digestive system of Beluga *Huso huso* larvae. Nauplii were bioencapsulated with three concentrations of 1×10^5 (T₁), 2×10^5 (T₂) and 3×10^5 (T₃) bacteria per milliliter in suspension and were fed to Beluga larvae for 10 hours. The larvae were fed on the base of the 50% of their body weight for 6 times a day in a completely randomized design and the results were compared with control group (unbioencapsulated *Artemia* nauplii) in fourteenth day of experiment. The results suggest a positive effect of probiotic bacillus on growth of Beluga larvae compared to the control group. The highest weight was obtained in fish fed by bioencapsulated *Artemia* with a concentration of 1×10^5 bacteria/mL. Food conversion ratio significantly decreased in experimental treatments. The probiotic bacilli had significant positive effects on the specific growth rate, relative gain ratio, survival rate, average daily growth and thermal growth coefficient in comparison with control ($P < 0.05$). However, condition factor did not show any significant difference ($P > 0.05$). The results showed that probiotic bacilli have the highest ability in increasing the growth of Beluga larvae and fish fed by bioencapsulated *Artemia* with a concentration of 1×10^5 bacteria/mL had the best results.

Keywords: Probiotic protexin, Beluga, Bioencapsulation, *Artemia* nauplii, Specific growth rate, Thermal growth coefficient